

MƏN BİR İNSAN, TÜRK ŞAİRİ...

Bütün ömrü vətən həsrəti, hicran içində yaşayan şairin yeganə təsəllisi Türkiyə qədər sevdiyi Azərbaycan idi. Həbs və təqiblərdən dinclik aradığı dövrlərdə Xəzərin sahilində məskən salmış küləklər şəhərinə üz tutardı. Qovğalar içində keçən ömrü qütbətdə başa çatdı. Moskva şəhərində yerləşən Novodeviçye qəbiristanlığında dəfn edildi. Cismi kimi ruhu da vətənə həsrət qaldı. Bu, böyük türk şairi Nazim Hikmətdir. Onu türk inqilabı poeziyasının banisi adlandırırlar. Xarakteri kimi yaradıcılığı da çılgın, mübariz və yenilikçidir. 1902-ci il yanvarın 15-də Osmanlı imperatorluğuna daxil olan Saloniki şəhərində zadəgan ailəsində dünyaya gələn Nazim Hikmətin atası Hikmət diplomat, anası Ayişə Cəlilə incəsənətlə, əsasən də rəssamlıqla məşğul olmuşdur. Babası Mehmet Nazim Paşa isə kiçik də olsa şeirlər yazaraq çap etdirərmiş. Onun klassik ədəbiyyatla bağlı verdiyi bilgiler Nazim Hikmətin şairlik tələyində mühüm rol oynamışdır. 1913-cü ildə gənc Nazim "Vətən fəryadı" adlı ilk şeirini qələmə almışdır. Üsyankar davranışları və dünyaya fərqli baxışı hər zaman ona mane olmuş, 1918-ci ildə qəbul olduğu İstanbul Hərbi Dənizçilik Məktəbindən 1 il keçməmiş xaric edilmişdir. Onun 1920-ci ildə vətənin qurtuluşu üçün yazdığı "Gənclik" adlı şeiri gəncləri Vətən, Anadolu uğrunda savaşa səsləmişdir. Düşüncə və fikirləri dövrün qayda-qanunları ilə uzlaşmamış, 1922-ci ildə Türkiyə kommunist partiyasının üzvü olmuş, müxtəlif vaxtlarda 11 dəfə həbs edilmişdir.

"Gənclik" adlı şeiri gəncləri Vətən, Anadolu uğrunda savaşa səsləmişdir. Düşüncə və fikirləri dövrün qayda-qanunları ilə uzlaşmamış, 1922-ci ildə Türkiyə kommunist partiyasının üzvü olmuş, müxtəlif vaxtlarda 11 dəfə həbs edilmişdir.

Çox inandığı kommunizm sistemi, sovetlər birliyi şairin düşündüyü kimi heç də etibarlı quruluş olmadı. Nazim Hikmətə görə kommunizm insanlara sülh, xoşbəxtlik, əmin-amanlıq gətirəcəydi, ne yazıqlar ki, bu, boş xülyadan başqa bir şeyi ifadə etmədi. Vətəndən didərgin düşən şair sovetlərə inanıb onlara sığınmışdır. Lakin bu quruluş onun inamından sui-istifadə etdi. 1924-cü ildə Moskva Şərq Zəhmətkeşlərinin Kommunist Universitetində təhsilini bitirib ölkəsinə qayıtdı. Türkiyədə "Oraq-cəkcik" və "Aydınlıq" mətbu orqanlarında kommunist ideologiyasını təbliğ etdiyinə görə 1925-ci ildə 15 il həbs cəzası aldı. 1927-ci ildə gizli şəkildə Sovet İttifaqına qaçıb. Mühacirət həyatı yaşayan Nazim Hikmət Moskvada məskunlaşmasına baxmayaraq, burada çox yaşaya bilmir. Bir müddət sonra Azərbaycana gəlir və "Günəşi içənlərin türküsü" adlı ilk şeirlər kitabını Bakıda nəşr etdirir. Azərbaycanı sevmə şair "Bakiyə gəldim, dünyalar mənim oldu" deyərmiş. Onun hər gəlişi bir bayrama çevrilirmiş. Nazim Hikmət yaradıcılığı Azərbaycan poeziyasına, şairlərinə də müsbət təsir göstərmiş, ədəbiyyata yeni ruh, nəfəs gətirmişdir. O, azərbaycanlı şair və yazıçıların əksəriyyəti ilə dost idi. Onun poeziyasının təsiri Süleyman Rüstəm, Səməd Vurğun, Mikayıl Rəfil, Rəsul Rza, Nigar Rəfibəylinin və digər şairlərin yaradıcılığında özünü büruzə vermişdir. Nazim Hikmətin

Azərbaycana həsr olunan xeyli sayda şeir və məqalələri var. Şairin əsərləri ölkəmizdə dəfələrlə nəşr olunmuş, pyesləri səhnələşdirilmişdir. Bəstəkar Arif Məli-

kov onun "Məhəbbət əfsanəsi" pyesi əsasında eyniadlı balet yazmışdır.

Üsyankar davranışları və dünyaya fərqli baxışı hər zaman ona mane olmuşdur. Onun 1929-cu ildə yazdığı "835 sətir", 1930-da "Baron-3", yenə həmin ildə "1+1=1", 1931-ci ildə "Səsin itirmiş şəhər" adlı kitablarında xalqın ağır həyatı, inqilabi mübarizəyə çağırış öz əksini tapmışdır. 1932-ci ildə yazdığı "Alman faşizmi və irqçiləri" publisistik əsərlərində faşizm və onun Türkiyədəki tərəfdarları ifşa olunub. Ömrünün böyük bir hissəsini həbsdə yaşayan şair əsərlərinin əksəriyyətini də həmin müddətdə yazmışdır. O, 1938-ci ildə əsassız şəkildə ittiham olunaraq 28 il 4 ay həbs cəzasına məhkum edilmişdir. Elə həmin dövrdə də böyük səs-küyə səbəb olan "İnsan mənzərələri" epopeyasını, "Həbsxanadan məktublar" silsiləsini, "Məhəbbət əfsanəsi", "Yusif və Züleyxa" pyeslərini və digər əsərlərini yazmışdır. 1950-ci ildə ictimaiyyətin təkidlə tələbinə əsasən Türkiyə hökuməti Nazim Hikməti azad etməyə məcbur olmuşdur.

1938-ci ildə əsərləri yasaqlanan şair 1951-ci ildə Türkiyə vətəndaşlığından çıxarılmış, 28 illik həbs cəzasının 12 ilini Bursa həbsxanasında keçirmişdir. Bütün təqib və təzyiqlərə rəğmən şair türk ədəbiyyatını yeni forma və mütərəqqi məzmunla zənginləş-

dirmişdir. O, şair, yazıçı, ssenarist, dramaturq olmaqla yanaşı, həm də fəal ictimai xadim olub. Hər zaman yeniliyə, inkişafa can atan və bu yolda üsyan edən şair "gözəl üz-lü şair", "mavigözlü dev" ləqəbləri ilə yazıb yaratmışdır. Hətta əsərlərinin qadağan olunduğu vaxtlarda Orxan Səlim imzası ilə əsərləri dərc olunmuşdur. Ölkəsi ilə bərabər, beynəlxalq aləmdə də tanınıb sevilmişdir. O, nə etmişdisə vətəninin, millətinin gələcək fəxrənliliyi, inkişafı üçün etmişdir. Bu yolda çox təhlükələrdən keçsə, ömrü məşəqqətlərlə ötsə də şair mövqeyindən çəkilməmişdir. 1950-ci ildə Beynəlxalq Sülh mükafatı laureatı adına layiq görülmüşdür.

Nazim Hikmət 1951-ci ildən ömrünün sonuna kimi SSRİ-də yaşamış və həmin dövrdə özünün məşhur "Türkiyədə", "Qərrib adam", "İvan İvanoviç vardımı, yoxdumu", "Domokl qılıncı" və digər əsərlərini qələmə almışdır. Həmçinin onun ssenarisi əsasında "Bir məhəlləli iki oğlan", "Sevda bulud", "Yaşamaq gözəldir, qardaşım", "Məhəbbətim, kədərli mənim" adlı əsərləri ekranlaşdırılmışdır. Türk poeziyasına sərbəst şeir vəznini Nazim Hikmət gətirmişdir. Əsərləri

dünya xalqlarının bir çoxunun dilinə tərcümə olunmuş, pyesləri bir sıra ölkələrdə tamaşaya qoyulmuşdur. Yaradıcılıqda ənənəni yüksək qiymətləndirsə də, hər zaman yenilik axtarışında olmuşdur. Fərqli üslublara üstünlük vermiş, yeni yollar kəşf etmədən poeziyanın inkişafını qeyri-mümkün hesab etmişdir. Elə buna görə də onun poeziyası özünəməxsusluğu ilə seçilir. Nazim Hikmətin fikrincə, şair öz xalqının səsi olmalı, insan-vətəndaş mövqeyində dayanmalı, yeni cəmiyyət və poeziya yaratmalı və bunun vəhdətində xalqa xidmət etməlidir. Cümhuriyyət dövrünün böyük şairi Nəci Fazil Qısakürəkə (1905-1983) ünvanladığı məktubda şair məsləkini açıq şəkildə bəllə edir: "Sən köhnəsən, amma köhnənin yaxşısısan, mən yeniyəm, amma yəninin yamanıyam. Bunu bil ki, mən yəninin yamanı olmağı köhnənin yaxşısı olmaqdan qat-qat üstün tuturam".

Şair özü haqqında şeirlərinin birində belə yazır:

**Ben bir insan,
ben bir Türk şairi Nazim Hikmet
ben tepeden tırnağa insan
tepeden tırnağa kavg,
hasret ve ümittən ibaret.**

Şair insan olmağı hər şeydən üstün tutmuş və daxilən çəkdiyi iztirab və həsrəti də ifadə etmişdir. Bəli, bu, böyük türk şairi Nazim Hikmətin ömür yolu və yaradıcılığıdır. Daim çağlayan, qaynayan və coşub-daşan. O, 3 iyun 1963-cü ildə Moskvada ürəktutmasından dünyasını dəyişmiş, ölümündən iki il sonra - 1965-ci ildən əsərləri Türkiyədə yayımlanmağa başlamışdır. 5 yanvar 2009-cu ildə Türkiyə dövlətinin qərarı ilə yenidən türk vətəndaşlığı bərpa edilmişdir. Bu barədə yazıçı Anar "Zəfərin mübarək, Nazim" adlı məqalə yazmışdır.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".